

Галіцина В.С.

студентка,

Науковий керівник: Коновалова О.В.

*кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ВИЗНАЧЕННЯ ТА КАТЕГОРІЇ МІФУ ЯК КУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНУ

Необхідність створення міфів виникла у людства з метою пояснення космічних явищ, навколишній світ та саму людину. Вони дозволяли осягнути таємниці та механізми буття, зрозуміти силу, що керує усім суцям та призводить його до руху. Однією з головних функцій міфів була така: дати розуміння людині про те, яким чином забезпечити собі безсмертя.

Незважаючи на наявність у міфах всіх народів світу схожих сюжетів чи образів, міфологія різноманітна, як і культура людства. Вона пройшла шлях від найбільш примітивних вірувань до змістовного та художньо досконалих міфів, які до нашого часу вважаються зразками словесного чи графічного мистецтва.

За твердженням етнографа Б. Малиновського, у давніх людей головною функцією міфу була практична: він забезпечував безперервність традицій та моралі, встановлював правила поведінки, запроваджував певні обряди. Завдяки цьому збереглася первісна культура, яку ми можемо досліджувати у наш час [6].

Перші спроби теоретичного аналізу категорії «міф» відбувалися ще за часів античності та Відродження. Теорію міфотворчості активно розглядали європейські вчені XVII–XVIII ст. У так званий «Новий час» відбувся розквіт філософської, мистецької, природознавчої думки, а мислителі зверталися до ідей раціоналізму. Просвітництво особливо цікавилася античними традиціями, тому розглядало міф як один із центральних культурних феноменів. Теорія міфу розроблялася видатними європейськими вченими: Ф. Беконом, А. Бенє, Н. Буланже, К.-Ф. де Вольнеєм, У. Джонсом, Г.Ф. Кройцером, К.О. Мюллером, Б. де Фонтенелем.

Мислителі Нового часу розглядали міфологію як спосіб світобачення первісних людей – язичників. На подібні погляди впливала

християнізація Європи, тому міфи розглядали як «поганські казки» – це дозволяло закріпити християнські канони. Тому міфологію перш за все вважали ідолопоклонством, а слово «міф» трактувалося як «забобон», «хиба» [3]. П. Бейль, Вольтер, Д. Юм, Б. де Фонтенель, спираючись на засади раціоналізму, вважали міф спробою первісних людей пояснити оточуючий їх світ. За словами американського дослідника релігії та міфології Роберта Д. Річардсона, «більшість просвітників мали спільне бачення, жодним чином ніяк не пошановуючи міф, не відчуваючи якогонебудь бажання проїнятися його духом чи чарами, практично намагаючись віднайти шляхи для його роззброєння, цькування, щоб остаточно підірвати довіру до цих забобонів серед художників і письменників, применшити чи спростувати загадкову живучість міфу в людській уяві» [4, с. 3–4].

Вивченням міфу займалися родоначальники міфологічної школи – напрям, що виник у XIX ст. Вони ставили собі за мету з'ясувати походження міфу. Теоретичні засади розробили Якоб та Вільгельм Грімми. Зокрема Якоб зробив порівняльну характеристику слов'янських, германських та скандинавських міфів у монографії «Німецька міфологія» у 1835 р.

Представники англійської антропологічної школи пояснювали розвиток міфічного феномену еволюцією суспільства, яка починалася від первіснообщинного ладу і тривала до появи цивілізації. Тому в сучасній культурі відчувається значний зв'язок із минулими пережитками. Теорія пережитків стала одним із найбільш відомих положень теорії міфу представника англійської антропологічної школи Е. Тайлора. Те, що сучасна людина сприймає як пережиток, для давнього суспільства було живим словом.

На початку XX ст. філософи, культурологи та психологи по-новому інтерпретували міф: Р. Барт, Е. Кассирер, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Строс, Б. Малиновський, Дж. Фрейзер, З. Фрейд, К. Юнг. Дослідження зазначених учених були пов'язані з осмисленням актуальних проблем міфології, її місця у житті людини та суспільства в цілому, здатністю міфів вирішувати складні питання буття, їх можливість трансформуватися у міфологічні образи.

З. Фрейд та К.Г. Юнг розробили психоаналітичну теорію міфу, згідно з якою міф приховує таємні комплекси людини, які снують у підсвідомості, оскільки у реальності їх неможливо реалізувати. За К.Г. Юнгом, міф є формою колективної свідомості. Міфологія – це свідомість цілого роду,

адже первісна людина не відділяла себе від своїх предків та членів сім'ї. Вчений стверджував, що міф не є казкою або вигадкою. Історично склалося, що завдяки цій формі первіснообщинні люди пояснювали події навколишнього світу та встановлювали з ним контакт.

Вчені В. Пропп, К. Леві-Стросс та Е. Мелетинський розробили структурну теорію міфу. Вони розуміють його як «анатомію інтелекту» – початкову інтелектуальну структуру людини. На відміну від психоаналітиків, структуралісти вважали міф не підсвідомим архетипом, а невід'ємною складовою мислення та логіки.

Вивченням міфу як культурного феномену займалися вітчизняні вчені В. Богораз, А. Золотарьов, С. Токарев, Ю. Францев, Б. Шаревська, Л. Штернберг, М. Штанхович та інші. У їх працях досліджено співвідношення релігії, філософії та міфології, форми міфу, його естетична логіка.

«Міф – це не стільки пізнання, скільки освоєння світу, переживання світотворення... через світовідчуття, суб'єктивно-суб'єктивне ставлення до світу», – зазначає А. Мішучков [1, с. 16].

«Міф – це перша форма раціонального осягнення світу, його образно-символічного відображення, яка виливається у припис дій. Міф перетворює хаос у космос, дає можливість осягнення світу як деякого організованого цілого, що виражає його за простою та доступною схемою, яка може перетворюватися у магічну дію як засіб підкорення недосяжного», – визначає міф Б. Губман [5, с. 53].

«Міф – логічно, тобто передусім діалектично необхідна категорія свідомості та буття взагалі», – пише О.Ф. Лосев [6, с. 10].

Згідно з наведеними визначеннями, міф у сучасній культурній дійсності постає як особливий спосіб пізнання світу. Довгий час філософи розуміли міф як щось суб'єктивне та фантастичне. Тому міфологічне мислення довгий час не могло претендувати на істинність та об'єктивне осягнення реальності. Міф – це особливий спосіб освоєння та пізнання світу, завдяки якому людина може внести сенс в оточуючу дійсність. Міфологічне мислення, конструюючи картину світу, визначає спосіб мислення людини та спосіб її життя у світі. Тому для первісних людей міф виконував декілька важливих функцій:

1. Аксіологічну: утверджував систему цінностей.
2. Соціально-регуляторну: забезпечував цілісність суспільства та його єдність. Також міф передавав соціокультурний досвід наступним поколінням.

На сьогодні вчені вважають однією із найголовніших функцій міфу конструювання осмисленого образу світу та знаходження людиною свого місця у ньому. За допомогою міфу відбувається не лише пізнання світу, а й створення його образу у свідомості. Міф є основою людського сприймання дійсності, він творить картину світу людини конкретної культурно-історичної епохи. Завдяки міфам твориться така картина світу, де всі елементи світобудови упорядковані, структуровані та співвіднесені з людиною. За свідченням О.Ф. Лосева, «...з погляду міфічної свідомості в жодному випадку не можна сказати, що міф є фікцією та грою фантазії», «однак – найбільш яскравою та справжньою дійсністю» [6, с. 9]. Вчений розглядає міф як реальність, яка безпосередньо відчувається людиною та сприймається як очевидність.

На сьогодні виділяють наступні категорії міфів:

1. Етіологічна – категорія, куди входять міфи, що пояснюють появу природи, культури, соціуму.

2. Космологічна – включає міфи про походження космосу, перетворення хаосу на космос.

3. Антропологічна – містить міфи про походження людини через перетворення з тотемних тварин, виготовлення людини богами з глини, землі чи дерева. Деякі міфи трактують людину як божество чи дух.

4. Астральна – категорія міфів про космічні об'єкти, зокрема зірки та планети. Вони описують рух небесних світил, їх вплив на долю суспільства та окремих людей. Астральні міфи вважають передумовою виникнення астрології.

5. Тотемна – категорія, що містить міфи про спорідненість різних видів рослин та тварин, що називаються тотемами, із людьми.

6. Календарна – категорія міфів, пов'язана з циклом сільсько-господарських робіт. Вона ґрунтується на регулярних змінах пір року.

7. Героїчна – категорія, де міфи включають біографії героїв, розповідають про важливі моменти з їхнього життя, героїчні вчинки смерть. У цих міфах зображуються випробування, які випадають на долю героїв з ініціативи божественних істот.

8. Есхатологічна – категорія міфів, де розповідається про кінець світу. Вони виникли значно пізніше інших міфів, спираються на космогонічні та календарні категорії. Есхатологічний міф відрізняється від космогонічного тим, що в ньому зображується не створення світу, а його знищення, наприклад, всесвітній потоп. Есхатологічні мотиви

містяться в християнських, давньоскандинавських, індуїстських та інших міфологічних уявленнях.

Таким чином, міф є складним і багатогранним явищем, яке в історії культури змінює свої функції та постійно еволюціонує разом із людським суспільством. Міфологія є надбанням людського досвіду, яке знаходиться у площині несвідомого, продукує аналогії, асоціації, афективно-інтуїтивні реакції.

Список використаних джерел:

1. Борисенко В.К. Свята і обряди народного календаря. Українська етнологія. Київ, 2007. С. 287.
2. Гримич М.В. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців. Київ, 2000. С. 197.
3. Иванов В.В. Народные рассказы о домовых, леших, водяных и русалках. Сборник Харьковского историко-филологического общества. Т. 5. Вып. 1. Харьков, 1993. С. 25.
4. Костомаров Н.И. Славянская мифология. Москва, 1994. 688 с.
5. Милорадович В.П. Заметки о малорусской демонологии. Мертвецы. Русалки. Черти. Киев, 1991. 24 с.
6. Шейнман М.М. Вера в дьявола в истории религии. Москва, 1977. С. 20–21.

Копанський Т.Ю.

студент,

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

МЕТАМОДЕРН І АНІМАЦІЙНИЙ СИТКОМ

Ми живемо у час багатошарової мультикультурності й еkleктизму. Поп-культура щільно проникла у життя звичайних людей. Все більше речей стають культовими, варто тільки з'явитись у вигляді посилання. Нині дуже розмиті грані між художніми напрямками і течіями, тому постає нагальна потреба у конкретизації їх визначень.

Метамодерн вперше згадано 1975 року в творі американського письменника Масуда Заварзаде, який використовував його для опису естетики або настанов, що виникали в американських літературних наративах з середини 1950-х. Робін ван ден Аккер та Тімотеус